

MÜTƏŞƏKKİL XALQ – MÜBARİZ ORDU BİRLİYİ

Namiq ABBASOV,

*AMEA-nın Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun
ümumi işlər üzrə direktor müavini,
kulturologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,
namiq_abbasov_70@mail.ru*

AÇAR SÖZLƏR: *passionarlıq, həmrəylik, iradə, nizam-intizam, səfərbərlik.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *пассионарность, солидарность, воля,
дисциплина, мобилизация.*

KEY WORDS: *passionarity, solidarity, will, discipline, mobilization.*

Giriş

İqtisadi tərəqqi, texnoloji inkişaf, internetin təqdim etdiyi imkanlar, informasiya bolluğu insanların mənəvi-əxlaqi keyfiyyətlərini geridə qoyur. Bunların paralel inkişafı üçün kulturoloqların mədəni insan problemi ətrafında düşünmələri vacibdir. Amerika antropoloqu Lesli Alvin Uaytn “Mədəniyyət haqqında elm” əsərində, eləcə də professor Fuad Məmmədov öz tədqiqatlarında mədəni insan düsturunu aşağıdakı beş amillə şərtləndirir:

1. Bilik (mühüm mənbələr – təhsil və elm);
2. Bacarıq – həyat fəaliyyətinin vərdiş və texnologiyaları (mühüm mənbələr – təcrübə);
3. Mütəşəkkillik – nizam-intizama bağlılıq, sosial məsuliyyət, iradə;
4. Mənəviyyət – humanizm, məhəbbət, dostluq, vicdan, ləyaqət, dürüstlük, ədalət, vətənpərvərlik (mühüm mənbə - tərbiyə);
5. Yaradıcı fəaliyyət - mədəni insanın şüurlu tələbatı olmaqla, bilik, bacarıq, mütəşəkkillik və pozitiv mənəviyyət səviyyəsi ilə müəyyənləşir [1, s.174].

Göründüyü kimi, mütəşəkkillik mədəni insan formulasını şərtləndirən əsas amillərdən biri kimi vurğulanır. Mütəşəkkillik nizam-intizama bağlılıq, sosial məsuliyyət, iradə, qəhrəmanlıq, şücaət, mərdlik, dürüstlük, passionarlıq, prinsipiallıq, mübarizlik, məsuliyyət kimi vacib komponentləri özündə birləşdirən anlayışdır. Ölkəmizlə bağlı cərəyan edən son hadisələr bu anlayışı daha da aktual etmişdir. Ciddi uğurlara nail olmağın və bu uğuru qoruyub saxlamağın yolu məhz mütəşəkkil olmaqdan keçir. Nəzərə alsaq ki, cəmiyyət fərdlərdən ibarətdir, deməli, mütəşəkkil fərdlər mütəşəkkil cəmiyyəti formalaşdırır bilərlər. Formalaşmış mütəşəkkil cəmiyyətin qarşısında heç bir qüvvə dayana bilməz. Mütəşəkkillik geniş anlayışdır. Xüsusilə, qədim folklor nümunələrimiz vasitəsilə milli ruhumuza yaxın olan cəsarət, iradə, şücaət, passionarlıq və s. kimi mühüm elementlərin cəmləşdiyi bu anlayışın ətrafında toplaşmağın tam zamanıdır.

Lev Qumilyova görə, hər etnosun həyatında üç faza mövcuddur: formalaşma, inkişaf və

nəhayət, relik (bir vəziyyətdə donuq və ya təcrid olmaq) süqut fazaları. Yeni etnos necə əmələ gəlir: Etnosun içindən bir dəstə adam qarşısızalmaz, çılğın və məqsədyönlü fəaliyyətə başlayır. Bu fəaliyyət çox vaxt onların özlərinin həyatları bahasına başa gəlir. Bu, əlbəttə, özünüqoruma instinktinə uyğun gəlir, daha doğrusu, daxili impuls həmin instinkti üstələyir. Bu impulsu Qumilyov **passionarlıq** adlandırır. Belə adamlar heç vaxt laqeyd olmur. Ya qurur, ya dağıdır. Ya qəhrəman, ya cinayətkar olur, ya xeyir, ya da şər əməllər törədirlər. Onların bu yolda ölümə belə getmələri göstərir ki, passionarlıq şüurla deyil, instinktlərlə idarə olunur. Feodalizm dövründə qadınlar müharibələrə gedən qəhrəmanları sevirdilər. Beləliklə, igidlər məhv olmamışdan əvvəl qeyri-qanuni də olsa, nəsil qoyub gəldilər. Uşaqlar böyüyüb atalarını tanımasalar da, genlərinin təsiri ilə onların əməllərini təkrar edirdilər.

Dinc vaxtlarda isə əksinə, səliqəli və həlim adamlar qadınlar üçün ideala çevrilir, passionarlara həyatda yer olmur. Belə vaxtlarda passionarlar lüzumsuz, çox vaxt isə cəmiyyətə mane olduqlarına görə nəsil törətmədən həyatdan gədlər. Etnos xarici zərbələrdən sarsılana qədər onların yoxluğu duyulmur, hiss olunanda isə gec olur və itkinin nə dərəcədə ağır olduğu meydana çıxır [2, s.1094].

Təəssüf ki, belə acı taleni Azərbaycan xalqı sonuncu dəfə ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəlində yaşadı. Lakin bu xalq hər zaman passionar şəxsiyyətlər yetişdirmək qabiliyyətində olmuşdur. Son hadisələr də bunu sübut edir. İtirilmiş torpaqlarımızın geri qaytarılması mütəşəkkil passionarlığın bəhrəsidir.

Mütəşəkkil ordu quruculuğunun əsasını Ümummilli Lider Heydər Əliyev qoydu. O, zamanın tələbinə uyğun qərarlar qəbul etməklə, ilk növbədə, daxili və xarici təhlükələri aradan qaldıra bildi. Atəşkəsin elan edilməsi, əslində, toparlanmağın, hədəfə çatmanın ilk addımı idi. Daxili həmrəylik və “Əsrin müqaviləsi” ilə gələcək iqtisadi uğurların təməli qoyuldu. Bununla paralel, ideoloji çağırışlar xalqı bir yumruq kimi birləşdirdi (Hansı ki, sonradan “dəmir yumruğa” çevrilərək düşmənin başını əzdi). Çıxışlarındakı “Mən fəxr edirəm ki, azərbaycanlıyam”, “Qalan ömrümü də bu xalqın yolunda fəda etməyə hazırım” kimi tarixi kəlamları ilə Ulu Öndər xalqın inamını qazandı, eyni zamanda, çağırışlarını əmələ çevirdi. Vətənin, xalqın dar günündə canını fəda etməyə hazır olduğunu doğru fikir, doğru söz və doğru əməlləri ilə sübut etdi. Bu da cavabsız qalmadı, bəhrəsini verdi. Xalqın gözü tərəzidir. Beləliklə, xalq sərraf dəqiqliyi ilə onu özünün Ümummilli Lideri elan etdi, könlünün tacı edərək arxasınca inamla irəlilədi. Bu inam və iradə bizi bugünkü uğurlarımıza yetişdirdi. Beləliklə, möhkəm dayaq üzərində mütəşəkkilliyimizin əsası qoyuldu.

Bu gün Ümummilli Lider Heydər Əliyevin möhkəm təməllər üzərində qurduğu siyasət, xalqın və dövlətin rifahı üçün həyata keçməyi gözləyən ideya və fikirlər Prezident İlham Əliyev tərəfindən ləyaqətlə yerinə yetirilməkdə davam edir. Eyni qətiyyət və inamla ata vəsiyyəti icra edilməkdədir. Qədim dünyanın məşhur mütəfəkkiri, Roma respublikasının ideoloqu, görkəmli ictimai-siyasi xadim Mark Tulli Siseron məşhur “Tuskulan söhbətləri”ndə deyirdi: “Mərd olan özünə əmin olur. Kim ki, özünə əmindir – o adam qorxudan kənardır, çünki qorxu əminliklə bir araya sığmır. Müdrək insan həmişə cəsurdur. Bundan savayı, cəsur olan yüksək ruh əzminə də malikdir; kim ki, ruh əzminə malikdir, məğlubedilməzdir” [3, s.136]. Söylənən fikirləri

mübaligəsiz Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevə şamil etmək olar. Ali Baş Komandan kimi özünə əminliyi, güvəni onu haqq savaşının qalibinə çevirdi. Ancaq şər qüvvələr hər zaman öz işindədir. Əlbəttə, kənar təzyiqlər, qısqanlıqlar və təxribatların dəf edilməsi zərurəti də var. Bütün bunların öhdəsindən ancaq xalqın gücünə arxalanaraq, cəsur və iradəli dirənişlə gəlmək mümkündür.

Ona görə də sadalanan keyfiyyətləri özündə birləşdirən mütəşəkkillik anlayışı indi bizə həmişəkindən daha çox lazımdır. Mütəşəkkil olmağın nümunələri də göz qabağındadır. Zamanında Ümummilli Liderin, indi isə Prezidentimizin yürütdüyü düzgün siyasət nəticəsində mütəşəkkil olmağın bəhrəsini dadmaqdaıq. Dünyanın aparıcı ölkələrinin pandemiya kabusunun məngənəsində sıxıldığı bir vaxtda İlham Əliyev Ali Baş Komandan kimi xalqın ən böyük arzusunun yerinə yetirməklə, heç bir bəlanın xalqın iradəsi və birliyindən üstün olmadığını sübut etdi. Yalnız yüksək liderlik keyfiyyətləri xalqın mütəşəkkilliyini, birlik və diriliyini təmin edə bilər. Bundan sonra da hər bə qanunlarını unutmamalı, birliyimizə xələl gəlməsinə imkan verməməliyik. Ən böyük müharibə indi başlayır və o, daha təhlükəlidir. Çünki bu müharibədə qarşı tərəfin təcrübəsi hamımıza məlumdur. Döyüş meydanında, cəsurluq savaşında uduzan düşmən indi bütün gücünü dedi-qodu və təxribatlarla mütəşəkkilliyimizi zəiflətməyə, sıralarımızı pozmağa yönəlmişdir. Xarici təhlükələri dəf etmək elə də çətin deyil, əsas çətinlik daxili təxribatlar və birliyimizin zədələnməsi ola bilər. Bu da mümkün deyil. Xalq-iqtidar birliyi hazırda özünün pik nöqtəsini yaşayır. Bununla yanaşı, qarşı tərəfin kin və nifrəti də eyni zirvədə xain pusqusunu qurmaqdadır. İbn Sina kin və intiqam haqqında yazdığı risaləsində qeyd edir ki, nifrət sürəklilik qazananda kinə çevrilir. Kin hər xatırlamada əzab verən məziyyətdir və ya xatirəsi hər ağıla gələndə acı verən şey kindir. Bəs bu kin və nifrətin səbəbi nədir? Təbii ki, onlardan ağıllı bir cavab gözləmək yersizdir. Torpaq iddiaları absurddur. Onların boyunu aşan məsələdir. Bunu özləri də bilməmiş deyillər. Ən doğru cavab paxıllıq və qısqanlıqdır. Paxıllıq insanın ən dəhşətli və ən geniş yayılmış qüsurlarındandır. Öz daxilində paxıllıq hissələrinə üstün gəlməyi bacarmayan insan şəxsiyyət kimi tədricən cılızlaşır, çünki özü də bilmədən paxıllıq hissi onun qəlbini gəmirir, təbiətin hər birimizə bəxş etdiyi istedad toxumlarını məhv edir.

“Qısqanlıq” sözü “qısqmaq”dan törəmişdir, əsirgəmək deməkdir, kiminsə uğurlarından narahat olmaqdır. Azərbaycanın və qardaş türk dövlətlərinin genişlənməkdə, inkişafda olan iş birliyi belələrinin qəlbini gəmirir, gözlərini kor edir. Yarasanın gözü işıqdan narahat olan kimi. Lakin istənilən halda çətin də olsa, biz onlarla birlikdə yaşaya bilərik. Xalqımızın multikulturalizm və tolerantlıq kimi ümumbəşəri dəyərlərin zirvəsindəki mövqeyini Roma Papası özü Bakı səfərində geniş çıxışı zamanı etiraf etmişdi. Hər nə olur-olsun, biz qonşuyuq və birlikdə yaşamaq məcburiyyətindəyik. Bəs onlar buna hazırdırlarmı? Görünən odur ki, onlar buna hələ ki hazır deyil. Ermənilər bizimlə niyə birlikdə yaşamaq istəyirlər? Çünki xalqımıza qarşı etmədikləri pislilər qalmayıb. Şovinst təbliğatları ilə o qədər ağılagəlməz hərəkətlər etmişlər ki, indi bumeranq effektinin vahiməsindən çıxıb bilmirlər. Bir məsələni də unudurlar ki, Azərbaycan xalqı müdrik xalqdır. Bağışlamağı bacarır. İstər Xristianlıqda, istərsə İslamda günahların bağışlanması yolları göstərilir. Alman filosofu İ.Kant yazırdı: “İnsan təbiət etibarilə heç də mənəviyyətli deyil. O, yalnız idrakın qanun və öhdəliklər anlayışına yüksəlməsi ilə

mənəviyyatlı olur” [2, s.541]. Görünən isə odur ki, ermənilər idrakın qanun və öhdəlikləri anlayışına yüksələ bilməmişlər. Digər alman filosofu F.Hegel isə deyirdi: “Əgər cəza gerçəkdən şərin məhv edilməsidersə, onda pis əməllərin insanın ruhunun dərinliklərindəki izlərinin məhv edilməsi etiraf və tövbədir. İnsan özünün ruhi-iradi enerjisi ilə bunu edə bilər” [4, s.16]. Tanınmış türk yazarı Dücanə Gündioğlunun fikirləri də maraqlıdır: “Günahın fərqi var, ondan üz çevirərək Tanrıya yönəlmək olar. Tövbə təbədən gəlir və yönəlməkdir. Sıxıntı olanda dinə - Tanrıya sığınmaq olur. Tanrı bəndələrinə yönəlir - bağışlamaq üçün. Bəndələr də bağışlanmaq üçün Tanrıya yönəlir. Bu da günah səbəbi ilə olur. Tövbə - günahın fərqi varmaqdır” [5]. Özlərini “ilk xristian” adlandıran erməni keşişinin müqəddəs sayılan xaçın üstündən boynuna keçirdiyi silah, əslində, həqiqi Xristianlığın mahiyyətindən uzaq olmasının göstəricisi, həm də xristian əqidə və ənənəsinə yaraşmayan davranışlardır. Elə sadə ermənilərin ruhunu zəhərləyən, düşmənçilik toxumlarını səpənlər də bunlardır. Belə ciddi məsələlər təmkinlə təhlil edilməli, hər kəs öz məsuliyyətini dərk etməlidir. Əgər buna gücü çatmırsa, daha üst səviyyədə təsirlər öz sözünü deməlidir.

Nəticə

Avestada (Yasna, 42) dünya nizamı - sosial nizam, fərdin nizamı biçimində şəkilləndirilir. Yaşadığımız dünyanın nizamı hər birimizin ölçülüb-biçilmiş davranış nizamından asılıdır. Təəssüf ki, bu nizamı qoruyub saxlamaq təkcə bizdən asılı deyil. Ona görə də indiki şəraitdə zamanın tələbi mütəşəkkillikdir. Müasir şəraitdə mütəşəkkil olmaq bizə həmişəkindən daha çox lazımdır. Viran qoyulmuş şəhər və qəsəbələr, kəndlər, minalanmış ərazilər, ətrafımızda cərəyan edən geosiyasi proseslər xalqımızın daim ayıq və mütəşəkkil olmasını diktə edir. Mütəşəkkil, qəhrəman övladlarımızın şücaətləri nümunə kimi gənc nəsə çatdırılmalı, yeni qəhrəman və mütəşəkkil gəncliyin yetişməsinə nail olmalıyıq. Bunun üçün müvafiq istiqamətlər müəyyənləşdirilməlidir. Beləliklə, deyilən fikirləri aşağıdakı kimi ümumiləşdimək olar.

- Mütəşəkkillik anlayışını özündə ehtiva edir: nizam-intizama bağlılıq, sosial məsuliyyət, iradə, qəhrəmanlıq, şücaət, mərdlik, dürüstlük, passionarlıq, prinsiplilik, mübarizlik, məsuliyyət kimi keyfiyyətləri əməli fəaliyyətdə rəhbər tutmaq.

- Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin xalqına və dövlətçiliyimizə olan sədaqət və inamının daha üst səviyyədə qarşılınmasını təmin etməklə ətrafında sıx birləşərək inam və sədaqət nümayiş etdirmək.

- Müasir geosiyasi proseslərdə özünütəsdiq və müstəqilliyini təmin edə biləcək cəsur və mübariz övladlar yetişdirmək.

- Təcavüzə məruz qalmış yurd yerlərimizin bərpası və təhlükəsizliyi üçün düşməne göz dağı verə biləcək layihələrin prioritetliyini gündəmdə saxlamaq.

- Xalq-iqtidar birliyinin (siyasi mədəniyyət) möhkəmliyini və sarsılmazlığını təmin edən diskussiya və müzakirələrin prioritetliyini rəhbər tutmaq.

- İnformasiya mübadiləsində dövlətçilik və milli maraqlara söykənməyən istənilən informasiyanın baykot edilməsinə nail olmaq.

- Vətən müharibəsi qəhrəmanlarının, qazilərin və digər iştirakçıların şücaətlərini

yetişməkdə olan gənc nəslə təbliğ etmək məqsədilə incəsənətin bütün növlərindən istifadə etməklə xatirələrinin əbədləşdirilməsinə nail olmaq.

- Antik, orta və yeni çağ müdriklərinin mütəşəkkilliklə bağlı dəyərli fikirlərinin yeni kulturoloji təfəkkürdə yetişən gənclərə çatdırılmasını təmin etmək.

- Mütəşəkkilliyyənin əksi olan – qorxaqlıq, namərdlik, məsuliyyətsizlik, laqeydlik, iradəsizlik, prinsipsizlik kimi keyfiyyətlərin mədəni insan formulasına uyğunsuzluğu və acı nəticələrinin bədii (kino, teatr, təsviri sənət, musiqi) və nəzəri (mühazirə, konfrans, diskussiya və s.) üsullarla effektiv mənimsənilməsinə nail olmaq.

ƏDƏBİYYAT

1. Məmmədov F. Kulturologiya effektiv həyat və fəaliyyətə aparan yol kimi. Bakı: Çıraq nəşriyyatı, 2008, 400 səh.
2. Ə.Nicat. Müdriklik məbədi. Bakı: Nərgiz nəşriyyatı, 2005, 1108 səh.
3. Plutarx “Siseron haqqında”, Siseron “Tuskulan söhbətləri”. Bakı: Adiloğlu nəşriyyatı, 2006, 248 səh.
4. Hegel. Fəlsəfə elmləri akademiyası, I cild. Məntiq elmi. Bakı: 2005, 460 səh.
5. <https://www.google.com/search?> Dücane Gündioğlu
6. Rüstəmханlı S. Ömür kitabı. Bakı: Gənclik, 1988, 368 səh.
7. Abbasov N. Mədəni insan. Bakı: ADMİU-nun mətbəəsi, 2020, 208 səh.
8. Bağırov Z. Fəlsəfə sxemlərdə. Dərs vəzaiti. Bakı: “Elm”, 2009, 208 s.

Намиг Аббасов

СПЛОЧЕННОСТЬ ОРГАНИЗОВАННОГО НАРОДА И БОЕВОЙ АРМИИ

РЕЗЮМЕ

Самодисциплина - один из важных факторов культурной формулы человека: концепция, сочетающая в себе такие важные компоненты, как дисциплина, социальная ответственность, воля, героизм, отвага, пассионарность, борьба, ответственность. Недавние события в нашей стране сделали это понятие еще более актуальным. Исторические события доказывают, что единственный способ добиться серьезного успеха и сохранить его - это быть организованным. Принимая во внимание, что общество состоит из индивидов, организованные индивиды могут образовывать организованное общество. Никакая сила не может устоять перед организованным обществом.

В статье также подчеркивается, что в современных условиях нам нужно быть организованными как никогда. Разрушенные города и поселки, села, заминированные территории, геополитические процессы вокруг нас диктуют нашему народу всегда быть бдительным и организованным. Пора собраться вокруг этой концепции, которая сочетает в себе такие важные элементы, как смелость, воля, отвагу, пассионарность и т. д., которые близки нашему национальному духу, посредством образцов нашего древнего фольклора.

Namig Abbasov

THE COHESION OF AN ORGANIZED PEOPLE AND A FIGHTING ARMY

SUMMARY

Self-discipline is one of the important factors of the cultural human formula: a concept that combines such important components as discipline, social responsibility, will, heroism, bravery, passionarity, struggle, responsibility. Recent events in our country have made this concept even more relevant. Historical events prove that the only way to achieve serious success and to maintain this success is to be organized. Taking into account that society consists of individuals, so organized individuals can form an organized society. No force can stand in the face of an organized society.

The article also emphasizes that we need to be organized more than ever in modern conditions. Destroyed cities and settlements, villages, mined areas, geopolitical processes around us dictate to our people to be always vigilant and organized. It is high time to gather around this concept, which combines important elements such as courage, will, bravery, passion, etc., which are close to our national spirit, especially through our ancient folklore examples.